

**УЧАСТИЕ В РАБОТНА СРЕЩА „ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ОСНОВНА
ИНФОРМАЦИЯ ЗА ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА ПАРИТЕТИ НА
ПОКУПАТЕЛНАТА СПОСОБНОСТ”**
(Лисабон, Португалия, 20 - 21 март 2017 година)

*Калинка Петрова**

На 20 и 21 март 2017 г. в Лисабон се проведе работна среща в областта на Програмата за европейски сравнения на тема „Предоставяне на основна информация за изчисляване на паритети на покупателната способност (ППС) 2017 - 2018 г.”. Организатори бяха статистическите служби на Португалия и Финландия - координатори за наблюденията на потребителски стоки и услуги. В работната среща взеха участие представители на статистическите служби на България, Чешката република, Дания, Испания, Исландия, Франция, Малта, Латвия, Литва, Португалия, Румъния, Словакия, Словения, Финландия, Черна гора, Сърбия, Швеция, Швейцария, Косово, представители на координатора за наблюденията (Португалия и Финландия), на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) и на Евростат. Срещата беше председателствана от г-н Жозе Мороньо, координатор за наблюденията на потребителски стоки и услуги от страна на Португалия.

Срещите на страните в рамките на Програмата за европейски сравнения (ПЕС)¹ се провеждат регулярно два пъти годишно и са посветени на подготовката, организирането, провеждането, валидирането и отчитането на наблюденията на цени за потребителски стоки и услуги представители.

Цел на работната среща беше съвместното обсъждане на методологически въпроси, оценка на извършената работа и предстоящите задачи в областта на следните наблюдения на потребителските стоки/услуги представители, по които 37 европейски държави работят съгласно утвърден международен график:

- **Наблюдение E16-1 „Всичко за дома и градината”**
- **Наблюдение E16-2 „Транспорт, ресторанти и хотели”**
- **Наблюдение E17-1 „Услуги”**
- **Наблюдение E17-2 „Мебели и здравеопазване”**
- **Наблюдение E18-1 „Храни, напитки и тютюн”.**

* Главен експерт в отдел „Потребителски цени, цени на жилища и паритети на покупателната способност”, дирекция „Макроикономическа статистика“, НСИ; e-mail: kpetrova@nsi.bg.

¹ Вж. Основни понятия в края на статията.

На базата на представените аналитични документи за проведените и предстоящите потребителски наблюдения бяха направени следните основни изводи и препоръки:

1. Наблюдение E16-1 „Всичко за дома и градината”

Участниците в срещата утвърдиха представения обобщаващ доклад, изготвен съвместно от статистическата служба на Португалия (като координатор) и Евростат, с който беше отчетено, че наблюдението се оценява като успешно проведено съобразно приетия времеви график и са получени приемливи резултати. В изследването са наблюдавани 37 основни групи, включващи 398 стоки и услуги.

Независимо от факта, че много от стоките представители, включени в наблюдението E16-1, са обхванати и в националните потребителски кошници, събираните цени за националните ИПЦ не могат да бъдат използвани за изчисляване на паритети на покупателната способност основно поради различия в начина на дефиниране на стоките представители. До голяма степен обаче базата данни за ИПЦ е полезна с наличната информация относно представителността на стоките.

Изследването беше определено като предизвикателно поради голямото разнообразие както на включените продуктови групи и на дефинираните параметри, така и на обхванатите видове магазини като източници на данни. Също така много от определените продукти имат кратко пазарно присъствие или точно фиксираните модели са излезли от пазара между фазите на предварителното проучване и действителното събиране на цени.

За разлика от останалите пет наблюдения на потребителски стоки тук за голяма част от продуктите се прилага подходът на индикативния модел, който позволява по-голяма гъвкавост при работа, но изисква много добро познаване на моделите и съответните параметри.

Това е първото наблюдение, с което се започва редовното събиране на цени за стоки с намаление, които се включват в изчисленията на данните от изследването. С това наблюдение се поставя началото на отчитане на цените на продуктите, които са собствени марки на магазините (Shop Own Brands/SOBs), като се обособяват в самостоятелна категория.

Предварителното наблюдение беше оценено като успешно за повечето държави участнички. Някои обаче са срещнали проблеми с оценката на качеството и техническите характеристики, както и с определянето на стоките в средна или ниска страта/сегмент. Отчетено беше, че предварителното наблюдение е предоставило изключително полезна информация за последвалата регистрация на цени относно наличието на конкретните продукти/услуги (с точно дефинирани параметри и фиксирана международна марка) или значимостта им от гледна точка на потреблението. На тази база бяха предложени и включени нови продукти или променени конкретни параметри за по-доброто хармонизиране между държавите.

Същинското събиране на цени беше отчетено като успешно проведено. Средният обхват на наблюдението за всичките 37 европейски страни (т.е. дялът на оценените позиции от общия европейски списък) възлиза на 89.3%, като за България този дял е 96.2%. Дялът на позициите, които са представителни, е средно около 75.7%, за България представителни са 64.7% от оценените позиции. Относно дела на позициите с намалени цени средното ниво е 21.3%, като за България е 12.0%.

Бяха обобщени и основните проблеми, срещнати от страните в процеса на регистриране на цените. Трудностите засягат главно отнасянето на добре познатите марки към различните пазарни нива и намирането на продукти с посочените в дефинициите характеристики. Проблемът в случая е, че границите между марковите нива са размити и е трудно да се отнесат коректно появилите се на пазара нови марки. Продължава да бъде проблематично и определянето на представителността на стоките

от страните - партньори по ПЕС. С прилагането на характеристиката за представителност на дадена стока или услуга се променя и тежестта на нейната цена в изчисляването на ППС. Относно стоките с намалени цени беше отбелязано, че всички държави са предоставили данни, но са се получили известни разминавания в интерпретирането на критериите и начина на отчитане. По време на срещата бяха обсъдени и изяснени проблемите, като беше подчертано, че въвеждането на цените с намаление трябва да съответства на значимостта им на пазара.

Процесът на валидиране на цените за всяка от страните е преминал успешно през четирите етапа, като са отстранени неточности при некоректно въведени цени, неправилно определена представителност или сегмент на стоките.

Валидацията на цените между отделните страни показва, че нивото на точност е високо и отговаря на методологическите изисквания в работата по ППС. Беше отбелязано, че класифицирането на марките, включително собствените марки на магазините (SOBs), е коректно. Само за няколко страни включването на SOBs в клъстера „Добре известна марка“ е било преразгледано, тъй като различията в качеството, стойността на марката и цените са били значителни и са довели до по-висока вариация на цените за позициите, изискващи „Добре известна марка“. **Резултатите**² от наблюдението бяха включени в изчисляването на ППС и индексите на равнища на цени (ИРЦ) за 2016 г. през юни 2017 г. от Евростат. Страните са изпратили окончателните си доклади за извършената работа по утвърдения ред и нов формат на отчитане на данните от изследването.

2. Наблюдение E16-2 „Транспорт, ресторанти и хотели“

Координаторът информира участниците в срещата за резултатите от свършената работа до момента, изтъкна особеностите на това изследване и представи резултатите от процеса на валидиране на данните.

В изследването се наблюдават 13 основни групи, включващи 256 стоки и услуги, от които 14 продукта са категоризирани като добре познати марки, един е немарков, 84 са с фиксирана марка, а 157 са стоките и услугите, за които е неприложимо марковото отнасяне.

Бяха обобщени резултатите, получени след приключване на първите две фази на валидиране на предоставената от страните информация. Анализът показва, че ИРЦ варират и като цяло са в съответствие с общото икономическо развитие на страните. Беше подчертана важността на валидирането на резултатите от ценовите наблюдения и посредством сравняването им във времето - текущо и предходно наблюдение (over-time comparison). Беше направен сравнителен анализ на индексите на равнища на цени на ниво основна група спрямо предходното наблюдение E13-2, екстраполирано с ХИПЦ/ИПЦ. Предимство на този начин на актуализиране на данните от предходното наблюдение е, че се взема под внимание общата динамика на цените в дадената страна.

По отношение на коефициента на вариация (VC) беше отбелязано, че до голяма степен той се влияе от правилното отнасяне на марките към определената страта. Най-тънка е границата между добре позната марка средно и ниско качество и въпреки предоставения от Евростат списък на марки/сегмент си остава фактът, че за някои държави (с висок стандарт) марките от средното качество се оценяват в ниския сегмент, както и обратното. Беше апелирано за по-добър анализ при отнасянето на местните марки към дадена страта.

От страна на Евростат бяха представени резултатите от проведеното специфично наблюдение за хотелите на ниво 37 страни участнички. Събраната информация се отнася за цените на летните хотели през юли 2016 г. и за зимните през януари 2017 година. Получените данни се използват за конструиране на коефициенти за

² Вж. фиг. 1, табл. 1 и 2.

пространствено коригиране (SAFs), необходими за изчисляване на националната средна цена на всяка една от страните за две от основните групи - „Хотели и мотели” и „Хостели и къмпинги”, на наблюдението E16-2.

3. Наблюдение E17-1 „Услуги”

Координаторът на потребителските наблюдения представи общия списък на услугите представители и специфичните инструкции за събиране и докладване на цените, параметрите, както и характеристиката за представителност. Наблюдението се проведе през април - май - юни 2017 г. в столиците на страните участнички. Страните подготвиха и предоставиха на Евростат специфични коефициенти (SAFs) за пространственото им ажустиране (преизчисляване на национални цени).

Беше представено обобщение на резултатите от предварителното наблюдение. Основната му цел беше да се провери наличността и представителността на предложените услуги и същевременно страните да предложат алтернативни или нови продукти, които да бъдат включени в общия европейски списък. В тази фаза България предложи да се включат три нови услуги, една от които беше приета в общия списък с голямо одобрение.

Страните обсъдиха и приеха общия европейски списък на услугите представители за провеждане на наблюдението. Списъкът съдържа 37 основни групи, 230 позиции с услуги, 18 от които са нови. Бяха представени специфични инструкции и беше изтъкнато, че услугите се различават съществено от останалите изследвания, тъй като при тях не е приложимо сегментирането на марките. По отношение на определянето на представителността беше напомнено, че трябва да се имат предвид данните за разходите на домакинствата и е необходимо да се осигурят повече цени за тези услуги, които имат по-голямо тегло в разходите на домакинствата. Особено внимание се изисква за услугите, включени в Програмата за международни сравнения - да се оценят независимо дали са представителни, или не. При стоките с големи ценови вариации отново се изтъкна изискването да се съберат поне 10 цени, за да може да се установи типичната средна цена.

Специално внимание беше отделено на събраната информация за телеком услугите. За целта всяка една от страните участнички трябваше да попълни допълнителен въпросник със съдействието на националните регулатори по съобщения. Беше отбелязано, че благодарение на положените усилия е събрана много полезна информация, която отразява състоянието и динамичните процеси в пазара на телеком услугите в отделните държави. Но по-същественото е, че получените данни са спомогнали както за актуализиране на конкретни параметри, така и за включване на нови/актуални продукти и услуги в наблюдението E17-1.

4. Наблюдение E17-2 „Мебели и здравеопазване”

Във връзка с наблюдението E17-2, което ще се проведе през октомври - ноември - декември 2017 г., координаторите запознаха участниците с направения анализ на отговорите на страните от предварителния въпросник, който беше попълнен до 31 януари 2017 година. Въз основа на предложенията и коментарите на страните бяха взети следните решения:

- Отпада предложението за включване на мебели от високия ценови клас.
- Параметърът „твърдост“ да отпадне от характеристиките на матраците.
- По отношение на диваните и канапетата страните отбелязват, че комбинацията от естествена и изкуствена кожа е характерна само за високия и средния ценови клас, а при ниския ценови клас присъства само изкуствена кожа. Поради това в предварителното проучване да бъде тествано включването на комбинацията от естествена и изкуствена кожа за дивани от средния ценови клас.

- По отношение на здравеопазването при повечето страни няма промяна в здравната система, която би могла да повлияе върху цените на лекарствата и медицинските услуги. Единствено в Чешката република предстои правителството да премахне някои такси за медицински услуги, а във Франция се предвижда въвеждане на нова тарифа за общопрактикуващите лекари, която зависи от сложността на всеки отделен медицински случай.

- На запитването за наличие на медицински услуги, които са представителни, но не са били включени досега в наблюдението, страните предлагат следните услуги: преглед при дерматолог; поставяне на стоматологични скоби; кръвно изследване на туморен маркер PSA.

5. Наблюдение E18-1 „Храни, напитки и тютюн”

Г-жа София Фортунато описва първоначалните стъпки за подготовка на изследването и направи преглед на евентуалните проблематични въпроси. Изтъкната беше важността на това изследване, тъй като разходите за храни, напитки и тютюн представляват средно 22.9% от фактическото индивидуално потребление, като в някои балкански страни то е дори над 30.0%.

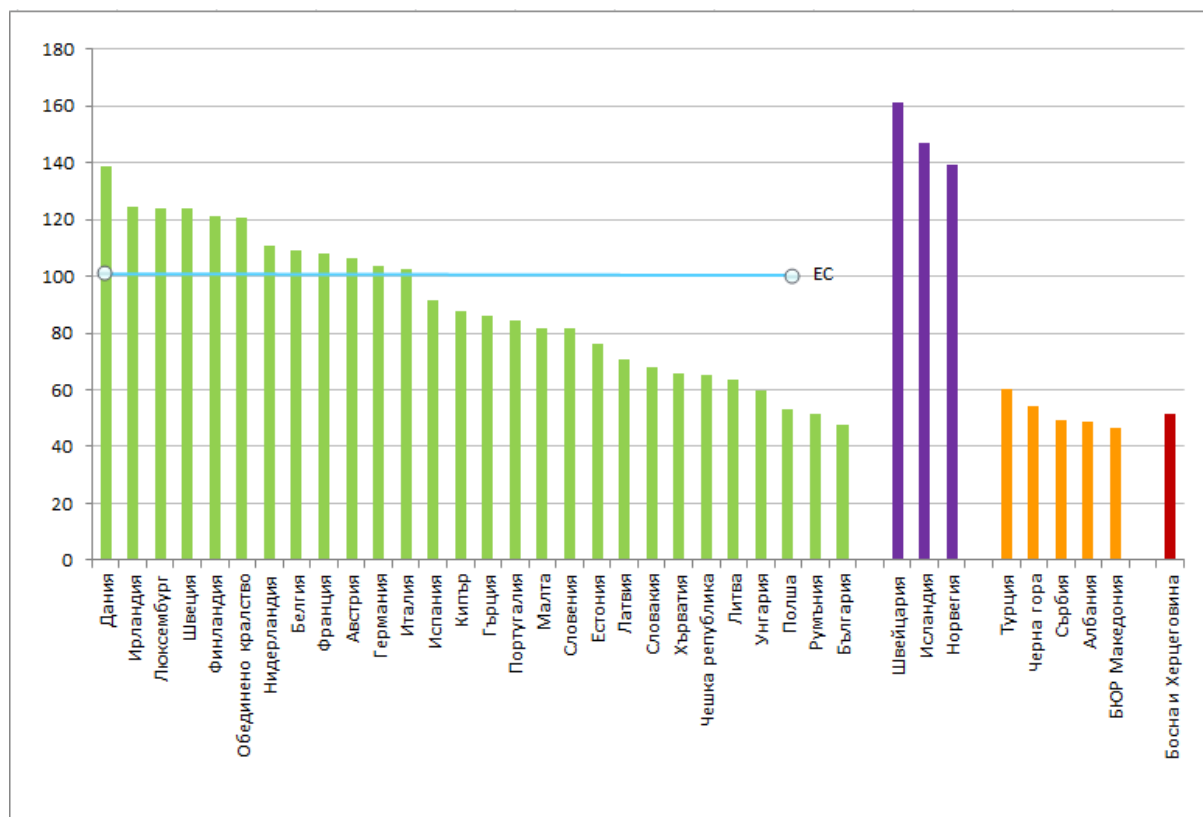
Две важни промени предстои да се направят в сравнение с предишното изследване на храните E15-1: включване на отстъпките и отпадане на въпросника за сезонните продукти. Причината за взетото решение за отпадане на този въпросник са следните:

- Различна интерпретация на сезонността и следователно различна идентификация на сезонни продукти между страните;
- Ограничено наличие на месечни и тримесечни тегла на ниво продукт;
- Ограничено въздействие на коефициентите за сезонно изглаждане върху резултатите от изследването.

През май координаторите изпратиха на страните въпросника за предварителното проучване на стоките и тяхната представителност, на базата на който по-късно ще се изготви и потребителската кошница на наблюдението. С този въпросник се проучи и наличието на нови стоки, които отразяват текущите тенденции, като например повишаване на дела на органичните и здравословни продукти, полупреработените продукти, различните разфасовки и различните канали за продажба.

Във фиг. 1 и табл. 1 и 2 са представени резултатите от наблюденията на цени на потребителски стоки и услуги за 2016 година. Данните са експресни и ще бъдат актуализирани през декември 2017 година.

**Фиг. 1. Индекси на равнища на цени за потребителски стоки и услуги, 2016 година
ЕС-28 = 100**

Източник: Eurostat Newsrelease June 2017.

1. Държави - членки на ЕС, с най-висок и най-нисък ранг на индекси на равнища на цени за избрани потребителски стоки и услуги, 2016 година

	Ранг	Храни и безалкохолни напитки	Ранг	Алкохолни напитки и тютюневи изделия	Ранг	Облекла
Най-високи равнища на цени	1	Дания	1	Ирландия	1	Швеция
	2	Швеция	2	Обединено кралство	2	Дания
	3	Австрия	3	Финландия	3	Финландия
Най-ниски равнища на цени	26	България	26	Полша	26	Обединено кралство
	27	Румъния Полша	27	Унгария	27	Унгария
			28	България	28	България
	Ранг	Потребителска електроника	Ранг	Транспортни превозни средства за лично ползване	Ранг	Ресторанти и хотели
Най-високи равнища на цени	1	Дания	1	Дания	1	Дания
	2	Франция	2	Нидерландия	2	Швеция
	3	Кипър Португалия Швеция	3	Ирландия Финландия	3	Финландия
Най-ниски равнища на цени	26	Румъния	25	Литва Полша	26	Чешка република
	27	Чешка република			27	Румъния
	28	Полша	27	Словакия	28	България
			28	Чешка република		

Източник: Eurostat Newsrelease June 2017.

2. Индекси на равнища на цени за потребителски стоки и услуги, 2016 година
ЕС-28 = 100

	Крайни потребител- ски разходи на домакин- ствата	Храни и безалко- холни напитки	Алкохолни напитки и тютюневи изделия	Облекла	Транс- портни превозни средства за лично ползване	Потребителска електроника	Ресторанти и хотели
ЕС-28	100	100	100	100	100	100	100
Дания	139	148	122	131	146	115	150
Ирландия	125	120	175	112	111	100	120
Швеция	124	126	128	136	99	109	144
Люксембург	124	121	90	105	99	100	111
Финландия	121	120	135	122	111	108	127
Обединено кралство	121	98	162	89	102	94	111
Нидерландия	111	101	109	111	119	102	109
Белгия	109	112	102	112	104	106	117
Франция	108	112	104	104	104	112	117
Австрия	107	123	91	102	101	100	103
Германия	104	106	95	103	99	98	109
Италия	102	112	97	104	101	104	104
Испания	92	95	86	91	88	100	86
Кипър	88	109	91	100	89	109	91
Гърция	86	105	91	100	95	101	81
Португалия	84	96	89	100	108	109	75
Малта	82	108	99	101	102	105	81
Словения	82	99	81	98	90	100	82
Естония	76	90	86	113	86	99	80
Латвия	71	91	84	104	85	94	82
Словакия	68	88	71	104	80	94	74
Хърватия	66	94	72	99	91	104	71
Чешка република	65	81	71	96	78	91	56
Литва	63	80	73	104	83	95	65
Унгария	60	80	67	82	87	95	60
Полша	53	62	68	90	83	86	71
Румъния	52	62	69	92	84	93	53
България	48	71	56	81	86	94	44
Швейцария	161	173	128	143	103	97	167
Исландия	147	146	196	163	129	145	162
Норвегия	140	163	223	129	137	112	161
Турция	60	86	84	62	107	99	68
Черна гора	54	78	59	100	84	98	55
Албания	49	72	53	96	81	101	40
Сърбия	49	69	49	93	85	105	49
БЮР Македония	46	58	39	80	88	97	41
Босна и Херцеговина	51	74	51	95	83	104	55

Източник: Eurostat Newsrelease June 2017.

Методология

Представените данни се основават на резултатите от наблюдението на цени, включващо повече от 2 400 потребителски стоки и услуги в Европа, което е част от програмата на Евростат - ОИСР за изчисляване на паритетите на покупателната способност. **Индексите на равнища на цени** осигуряват сравнение на ценовите равнища на отделните страни спрямо средното за ЕС равнище. Ако индексът на равнища на цени е по-висок от 100, дадената страна е относително „по-скъпа“ от средното равнище за ЕС. Ако индексът на равнища на цени е по-нисък от 100, то страната е относително „по-евтина“ от средното равнище за ЕС.

Общите равнища на цени се отнасят до понятието „Разходи за крайно потребление на домакинствата“, което се състои от всички разходи за потребление на стоки и услуги на домакинствата, включително наеми за жилища. Тази категория не включва разходите за стоки и услуги, потребени от домакинствата, но платени и осигурени от държавата и нетърговските организации, обслужващи домакинствата, като държавното образование и здравеопазване, както и закупуването на жилища.

Следните подкатегории са включени в таблицата:

Подкатегории	Включва
Храни и безалкохолни напитки	Хляб и зърнени храни, месо, риба, мляко, сирене, яйца, масло и мазнини, плодове, зеленчуци, картофи, други храни, безалкохолни напитки
Алкохолни напитки и тютюневи изделия	Спиртни напитки, вино, бира, тютюн
Облекла	Материали за облекло, мъжко, дамско и детско облекло, други облекла и аксесоари за облекло. Изключва почистване, поправка и наем на облекла
Потребителска електроника	Например телевизори, DVD плейъри, приемници, аудиосистеми, MP3 плейъри, камери, видеокамери, настолни и преносими компютри, монитори, принтери, скенери, софтуер, музикални компактдискове, DVD филми, празни компактдискове и DVD дискове. Изключва ремонт на такова оборудване
Транспортни превозни средства за лично ползване	Автомобили, мотоциклети и велосипеди. Изключва поддръжка и ремонт на транспортните превозни средства за лично ползване, резервни части и гориво
Ресторанти и хотели	Например ресторанти, кафенета, заведения, барове, столове, хотели, младежки общежития

Подкатегориите обхващат само част от общите разходи за крайно потребление на домакинствата и следователно общият индекс на равнища на цените за дадена държава от ЕС не е съвкупност от тези шест подкатегории.

Основни понятия

Програмата за европейски сравнения (ПЕС) е част от дейността на текущата програма по статистика на Европейската комисия „Измерване на различията в ценовите равнища на стоките и услугите между страните и между отделни населени места“. Правните основания за тази работа се съдържат в следните документи:

1. Регламент (ЕО) № 1445/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2007 г. за установяване на общи правила за предоставяне на основна информация относно паритетите на покупателна способност, както и за тяхното изчисление и разпространение

2. Регламент (ЕС) № 193/2011 на Европейската комисия от 28 февруари 2011 г. за прилагане на Регламент (ЕО) № 1445/2007 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на системата за контрол на качеството, използвана в работата по ППС

3. Регламент (ЕС) № 2015/1163 на Европейската комисия от 15 юли 2015 г. за прилагане на Регламент (ЕО) № 1445/2007 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на списъка на основните групи, използван за паритетите на покупателната способност

4. Регламенти на Съвета относно структурните фондове (Reg. 1260/99, 1267/99) и регламенти на ЕО относно персонала (Reg. 3830/91).

Паритетите на покупателната способност (ППС) представляват реални курсове за превръщане на стойностните показатели от национална валута в единна валута. Превърнатите в съпоставима валута чрез ППС разходи за крайно използване на БВП на отделните страни са сравними и отразяват единствено разликата във физическия обем на купените стоки и услуги. ППС се представят в стандартизирана форма към държавите - членки на ЕС (базата е ЕС-28 = 1), наречена „стандарт на покупателната способност” (СПС), т.е. евро в реално изражение (условна средна валута).

Индексите на равнища на цени са измерител на различията в равнищата на цените между страните партньори, показвайки колко единици от единната валута са необходими, за да се купи едно и също количество стоки и услуги в сравняваните с базата (ЕС-28) страни. Те се изчисляват като съотношение между ППС и официалните валутни курсове (национална валута/евро) за всяка страна спрямо средното за ЕС равнище.

Коефициентите за пространствено коригиране (SAFs) служат за превръщане на цените в столицата в средногодишни национални цени.

Хармонизираният индекс на потребителските цени (ХИПЦ) е сравнима мярка на инфлацията на страните от ЕС. Той е един от критериите за ценовата стабилност и за присъединяването на България към еврозоната. ХИПЦ е изчислен според хармонизирани за ЕС методология и дефиниции. ХИПЦ, както и ИПЦ, измерва общото относително изменение в равнището на цените на стоките и услугите, но двата индекса се различават по домакинствата, които обхващат. ХИПЦ обхваща потреблението на всички домакинства, включително институционалните (колективните) и чуждестранните на територията на страната, докато ИПЦ - потреблението на българските домакинства.

Индексът на потребителските цени (ИПЦ) е официален измерител на инфлацията в Република България. Той измерва общото относително изменение на цените на стоките и услугите, които се използват от българските (резидентни) домакинства за лично (непроизводствено) потребление.